

ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Борисова Л. Є.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і фінансів

Шаталюк Р. В.

здобувача 4 курсу, I (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Ліцензування банківських операцій є одним із ключових інструментів державного регулювання фінансового сектору, спрямованим на забезпечення стабільності, надійності та прозорості банківської системи. У сучасних умовах, коли фінансовий ринок України перебуває в процесі постійного реформування, відновлення довіри після криз минулих років та інтеграції до європейського простору, процедура надання ліцензій на здійснення банківської діяльності набуває особливої важливості. Ліцензія, яку видає Національний банк України, не лише дозволяє юридичній особі функціонувати як банк, а й підтверджує відповідність установи певним критеріям щодо капіталу, кваліфікації власників і керівництва, бізнес-моделі та системи управління ризиками [1].

Процедура ліцензування в Україні регулюється Законом "Про банки і банківську діяльність" та низкою нормативних актів НБУ, зокрема Положенням про порядок надання ліцензій. Заявник повинен продемонструвати наявність мінімального статутного капіталу (станом на 2025 рік - 500 млн грн), чітку бізнес-стратегію, незаплямовану репутацію власників і керівників, а також готовність дотримуватися вимог щодо управління ризиками, запобігання відмиванню коштів та захисту прав клієнтів. Особливу увагу регулятор приділяє прозорості власності - будь-яка спроба приховати справжніх бенефіціарів або використати складні корпоративні структури часто стає причиною відмови у ліцензуванні [2].

Незважаючи на посилення вимог, процес ліцензування в Україні стикається з низкою проблем. По-перше, відсутність нових банків на ринку - з 2016 року НБУ не видає ліцензій новим банкам, що обмежує конкуренцію та інноваційний розвиток сектору. Хоча таке рішення було прийняте з метою запобігання повторному виникненню "банкових кишеньок" та фіктивних установ, воно одночасно перешкоджає входженню на ринок солідних

інвесторів, у тому числі міжнародних, які могли б принести нові технології, продукти та підходи до обслуговування клієнтів. По-друге, процедура залишається надто дискреційною - відсутність чітких кількісних критеріїв оцінки "добросовісності" власників або "реалістичності" бізнес-плану дає регулятору широкий простір для суб'єктивних рішень, що може знижувати прозорість процесу. По-третє, відсутність механізму "ліцензування з обмеженнями" (наприклад, для необанків або спеціалізованих фінтех-установ) стримує розвиток сучасних фінансових послуг, таких як цифрові банки або neobanks, які активно поширюються в Європі [3].

Водночас існують чіткі перспективи вдосконалення системи ліцензування. Зокрема, у рамках фінансової реформи та виконання зобов'язань перед МВФ та ЄС, Україна планує запровадити диференційований підхід до ліцензування, який передбачає різні вимоги залежно від масштабу та типу діяльності банку. Такий підхід дозволить спростити вхід на ринок для невеликих, але надійних установ, які не планують працювати з великою кількістю роздрібних клієнтів або залучати значні депозити. Крім того, обговорюється можливість відновлення видачі нових ліцензій за умови повного відповідності кандидатів підвищеним стандартам, зокрема щодо ESG-принципів, кібербезпеки та цифрової трансформації.

Міжнародний досвід свідчить, що ефективна система ліцензування - це не бар'єр для входу, а фільтр якості. У країнах Європейського Союзу, наприклад, процес ліцензування є прозорим, передбачуваним і базується на чітких критеріях, але при цьому залишає простір для інновацій - завдяки механізмам "пісочниць" (regulatory sandboxes) та спеціальних ліцензій для фінтех-компаній [5]. Україні важливо рухатися саме в цьому напрямку: зберігати високі стандарти безпеки, але одночасно створювати умови для здорового зростання фінансового сектору [4].

Досліджений матеріал дає змогу прийти до висновку, що ліцензування банківських операцій залишається важливим елементом фінансової стабільності, але потребує оновлення відповідно до сучасних реалій. Подальший розвиток системи має ґрунтуватися на балансі між захистом інтересів клієнтів і стабільністю системи, з одного боку, і стимулюванням конкуренції, інновацій та інтеграцією в глобальні фінансові практики - з іншого. Лише такий підхід дозволить Україні побудувати сучасну, відкриту та стійку банківську систему, здатну ефективно обслуговувати економіку в умовах мирного розвитку та відбудови.

Література:

1. Ліцензування банківської діяльності. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. 2025 URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/registration>. (дата звернення 29.10.2025 р.)
2. Про затвердження Положення про ліцензування банків: Постанова Національного банку України від 22.12.2018 № 149 № 37 (із змінами). Офіційний вебсайт ВРУ. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18#Text> (дата звернення 29.10.2025)
3. Криховецька З. М., Кохан І. В. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. С. 332–338. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1344> (дата звернення: 30.10.2025)
4. Євсєєв А. С. Перерва П. Г. Сучасний стан і перспективи розвитку українського ринку ліцензій. *Зб. наук. пр. 7-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 27–28 берез. 2025 р.* / за ред.: В. О. Петренка та ін. Укр. держ. ун-т науки і технологій [та ін.]. Електрон. вид. Дніпро : УДУНТ, 2025. С. 741-748. URL: https://nmetau.edu.ua/file/2025_zbirnik_naukovih_prats_konf_udunt_red_ibv_ostatochna_versionsiya.pdf. (дата звернення: 30.10.2025)
5. Регуляторна пісочниця як драйвер розвитку фінтеху: світовий досвід та перші результати в Україні. 2025. URL: <https://fintechinsider.com.ua/derzhava-vpershe-kompensovala-chastynu-ipoteku-dlya-vpo-yeoselya/>. (дата звернення: 30.10.2025)